

TOESPRAAK EKKLESIA AMSTERDAM zondag 1 maart 2020

Uit het water opgetild

Mirjam Rigterink

Lieve Sjoukje en Rosaline, lieve allemaal,

1. Het verhaal over de geboorte van Mozes is een oud en heel bekend verhaal. Het rijmt op allerlei andere verhalen. Het rijmt zelfs een beetje op jullie verhaal. Want het gaat over een jongetje met twee moeders. Maar zo begint het niet. Het begint met het prototype schurkenkoning: de Farao van Egypte, die opdracht geeft om alle Hebreeuwse jongetjes die worden geboren, te doden. Een schurkenkoning die op het kleine jongetjes heeft voorzien, zo'n verhaal horen we eind december ook altijd vertellen. Toen ontsnapte er een jongetje. Nu ook. Vandaag in een ontsnappingsverhaal vol vrouwen. Vroedvrouwen. Moeders, dochters. Een prinses en haar slavinnen. Een zus. En allereerst een dochter van Levi, dat wil zeggen – iemand uit de stam van de Levieten, de priesterstam: zij krijgt een zoon *en zag dat hij goed was*. *Tov* – is hij. Waar ons woord *tof* van is afgeleid. Dat Hebreeuwse woord lezen we ook in Genesis, als God ziet dat het goed is wat hij heeft gemaakt. Zo hoop je dat elk kind geboren wordt: bij ouders die hem of haar zien – en die zien dat het goed is. Maar dit kind wordt geboren in Egypte, onder het bewind van een Farao die geen leven schept, maar opdracht geeft om te doden. Egypte staat symbool voor onderdrukking, voor een samenleving waarin geen ruimte is om mens te zijn of te worden. De Hebreeën die in Egypte wonen, zijn er tot slaaf gemaakt. Ze zijn mensen zonder naam geworden, een groeiende groep nummers, die angst aanjaagt en die daarom geen toekomst mag krijgen. Zo was het toen met grote groepen naamlozen. Zo is het nu ook nog vaak. De jongetjes moeten het ontgelden, want jongetjes groeien uit tot mannen, en mannen kunnen in opstand komen en vechten. Maar de Farao van Egypte rekent buiten het verzet van vrouwen. Want als zijn moeder hem niet langer kan verbergen, legt ze haar kind in een mandje en zet dat in het riet, langs de oever van de rivier. Een “kleine ark”, zegt onze vertaling, want hetzelfde Hebreeuwse woord vinden we in het verhaal over Noach. En ook klinkt mee het verhaal over de ontsnapping van het volk uit Egypte, wanneer het volk langs de oever van de Rietzee staat en de paarden en soldaten van Egypte in het water ziet verdwijnen. Ons verhaal over dit kleine jongetje rijmt op die andere verhalen, over strijd tussen de goden van chaos en uitzichtloosheid en de god Ik-zal-er-zijn, die aan de kant staat van mensen zonder naam.

2. De dochter van Levi zag dat het goed was. De dochter van de Farao heeft ook goed gekeken. Ze *zag* de kleine ark, ze *zag* het kind en ze kreeg medelijden. Als je de structuur van het verhaal ontleedt, is dit het midden en in Hebreeuwse verhalen is dat vaak waar het gebeurt: hier kantelt het verhaal. Moeder weg, zusje op afstand, wat gaat er gebeuren met dat jongetje dat daar ligt te huilen? De dochter van de Farao ziet hem en ze wordt letterlijk en figuurlijk door medelijden bewogen: ze komt in beweging. En de andere spelers in het verhaal ook: daar komt een zusje aanrennen. Zal ik een zogende vrouw gaan halen? ‘Ga!’, zegt de prinses. En het meisje ging en haalde haar moeder. ‘Ga!’, zegt de prinses tegen deze vrouw. *Ga met dit kind en zoog het voor mij*. Alles en iedereen komt in beweging omdat dit kind gezien is. Het krijgt een gezicht en een toekomst.

3. Zijn biologische moeder geeft het jongetje geen naam. Niemand in dit verhaal heeft een naam. Zelfs de Farao, terwijl hij in Egypte wordt aanbeden als een god. Maar in dit verhaal is hij naamloos. Mag geen naam hebben, zou je kunnen zeggen. Ook geen van de vrouwen heeft een naam. Later leren we een aantal van hun namen wel, maar in dit hoofdstuk nog niet. Het verhaal bouwt toe naar het slot, waar eindelijk een naam klinkt: Mozes. “Zoon” in het Egyptisch. Denk maar aan Ra-mes – zoon van Ra. Maar de Egyptische prinses geeft een andere uitleg: ik heb hem uit het water opgetild, zegt ze. Het Hebreeuwse werkwoord משה (m-sj-h) dat hier vertaald is met ‘optillen’, komt heel weinig voor in de Hebreeuwse bijbel. Alleen hier en in psalm 18, waar de psalmdichter schrijft dat God hem uit het water omhoog heeft getrokken. Met zijn naam klinkt de bestemming van dit

jongetje al mee. Hij zal zijn volk 'omhoogtrekken', 'optillen': hij zal het uit Egypte leiden op weg naar beloofd land. Weg uit waar je geen naam hebt, geen toekomst. En op zoek naar een plek, waar mensen elkaar 'behoeden en doen leven'.

4. Hij werd haar zoon, staat er aan het eind van het verhaal over Mozes en de prinses. En zo wordt Mozes een jongetje met twee moeders. Een van de eerste vragen uit de bijbel is een vraag van God: mens, waar is je broer? Wie is je broer zou je ook kunnen zeggen – of je zusje, je vader, je dochter, of je moeder? Anders gezegd: bij wie hoor je? En wie hoort bij jou? Voor wie voel je je verantwoordelijk? Of, met een vraag uit het verhaal over Jezus: wie is mijn naaste?

Het verhaal van vanmorgen lijkt te willen zeggen – hier draait het om: dat je de ander werkelijk ziet en je laat raken. Maar ga er maar aan staan! De ander werkelijk proberen te zien. Hoe vaak projecteren we niet van alles op een ander. Onze dromen of verwachtingen, of juist onze angst. Scherp zien is zo makkelijk nog niet. En je laten raken is een moedige beweging. Mozes krijgt het er later nog lastig genoeg mee. Maar als het lukt, dan leggen we een fundament voor een huis, een stad, een wereld waar elk mens tot zijn recht kan komen. Daarover het volgende, kleine verhaaltje.

Een oude rabbi vroeg eens aan zijn leerlingen: "Hoe kun je het moment bepalen waarin de nacht ten einde is en de dag begint?" "Is het 't moment als je uit de verte een hond van een schaap kunt onderscheiden?", vroeg één van zijn leerlingen. "Nee", zei de rabbi. "Is het als je van verre een dadelboom van een vijgenboom kunt onderscheiden?", vroeg een ander. "Nee", zei de rabbi. "Maar wat dan?", vroegen de leerlingen. "Het is", zei de rabbi, "als je in het gezicht van een ander mens kunt kijken en daarin je zuster of je broeder ziet. Tot dat moment is de nacht nog bij ons."

5. De bijbel is een verzameling boeken en brieven. Soms spreken ze elkaar tegen, maar vaak rijmen ze op elkaar. En op nog weer andere verhalen, oude en nieuwe. Samen schetsen ze een visioen. Een gedroomde werkelijkheid. Eentje waarvan in dit boek gezegd wordt: het kán. Het is geen makkelijke weg, maar hij is wel begaanbaar. Het is te doen. Dus zoek mensen met wie je samen op kunt trekken. Die jou bevragen onderweg. Niet omdat ze de antwoorden paraat hebben, maar omdat ze geloven in diezelfde droom. Zo'n plek proberen we hier te zijn. Op zondag en daarbuiten. Geen plek van antwoorden, maar een plek van samen optrekken, elkaar bij naam kennen, en samen kijken naar de wereld waar we in leven. Wat zien we gebeuren? Wie trekt er aan het langste eind en wie aan het kortste. In deze ekklesia willen jullie, Rosaline en Sjoukje, jullie zoon laten dopen. Omdat jullie je thuis voelen bij de mensen en bij de woorden die hier gesproken en gezongen worden. En omdat je Louis daar iets van door wilt geven. We dopen hem met water – symbool voor dood en leven. We geven hem licht mee – voor onderweg. En we noemen zijn naam, zodat we hem kunnen roepen. Louis Rasmus Jaap. Een jongetje met twee moeders. Dat wij hem werkelijk mogen zien. Dat wij mogen leren van hoe hij naar de wereld kijkt. En dat wij elkaar – en de wereld om ons heen – proberen te zien, ons laten raken en in beweging komen om een glimp van dat visioen waar te maken. Zo moge het zijn.

Doopwoorden

Louis Rasmus Jaap

Ik doop je in de naam van God – Ik zal er zijn
In de naam van Jezus – heb elkander lief
en in de kracht van de geest die aanschijn van deze aarde zal vernieuwen.
Zo moge het zijn. Vrede voor jou.
Ontvang dan dit licht, licht voor onderweg.
Dat je gezien mag worden.
En dat je voor anderen een bron van licht en liefde mag zijn.